

Прегледни рад

УДК: 821.163.41(497.115).09-14:398

DOI: 10.5937/zrffp56-67768

ЛИРСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ: ОПШТИ ОСВРТ

Валентина Д. ПИТУЛИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет

Катедра за српску књижевност и језик
Косовска Митровица (Србија)

¹ valentina.pitulic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-0034-6100>

Примљен: 2. 3. 2026.
Прихваћен: 23. 6. 2026.

ЛИРСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ СА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ: ОПШТИ ОСВРТ²

Кључне речи:
Косово и Метохија;
фолклор;
лирика;
паганство;
хришћанство;
сунце;
обред;
симболи;
архетип.

Сажетак. У раду се бавимо прегледом лирских народних песама са Косова и Метохије чије богатство мотива указује на њихову древност, а архаични симболи на преношење с колена на колено и замену многобожачких симбола хришћанским. Велики број врста лирских народних песама као што су обредне, обичајне, љубавне, породичне, сватовске и др. обилује богатством мотива и симбола попут Месеца, Сунца, биља, града на облаку, цркве, светитеља, рајског дрвета као осе света, што у њиховом тумачењу захтева интердисциплинаран приступ, како би се сагледала дубина њиховог значења. Због сложености теме и захтевности приступа, овом приликом издвојићемо најбитније моменте у богатом лирском наслеђу Срба са Косова и Метохије, као изразито лирском крају.

² Ово истраживање подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-34/2026-03/200184).

Косово и Метохија је изразито лирски крај, а прва збирка (Вуксан, 1938, стр. 244–252) лирских народних песама настала је средином XIX века у Пећи, од стране анонимног записивача. Почетком друге половине XIX века, Геодон Јуришић (1852) бележи једну песму у Великој Хочи, после чега следи штампање збирки Ивана Степановича Јastreбова (Јastreбовъ, 1886), Дене Дебељковића (Дебељковић, n.d., 1907, 1984), Бранислава Нушића (Нушић, 1902, 1903), Стевана Мокрањца (Мокрањац, 1966), Јанићија Поповића (Поповић, n.d.), Косте Манојловића (Манојловић, 1933), Владимира Ђорђевића (Ђорђевић, 1928, 1931), Љубице и Данице Јанковић (Јанковић и Јанковић, 1929–1964) и Миодрага Васиљевића (Васиљевић, 1950).

У другој половини XIX века, у Санкт Петербургу, појавила се збирка руског конзула, Ивана Степановича Јastreбова, *Обычаи и пѣсни турецкихъ Сербовъ*, који је, боравећи у Призрену, почео систематско записивање народних умотворина Срба под турском влашћу (Бован, 1996). Из штампе је изашло и друго издање (Јastreбовъ, 1899), које је допуњено знатним бројем лирских народних песама. Значај ове збирке је у томе што је први пут европска научна јавност упозната са богатим наслеђем Срба у тадашњој Турској. Александар Веселовски, руски научник, писао је о њиховом индоевропском пореклу (Веселовскій, 1886), док ће велигданским песмама, у приказу Јastreбовљеве књиге, посебну пажњу посветити Димитрије Никољски (Никољскій, 1886). О значају ове збирке у словенском контексту и о њеној важности у откривању усменог блага једног малог балканског народа, о којем се у науци није знало готово ништа, скренуо је пажњу Александар Пипин (Пыпин, 1886), руски научник, док је Павле Ровински (Ровинскій, 1886, стр. 382–405) вредновао Јastreбовљеву књигу као важан допринос у развоју славистике.

У *Цариградском ѿласнику*³ појавио се значајан број записа који одражавају неисцрпно богатство усменог казивања Косоваца: обредне песме

³ „*Цариградски ѿласник* је први лист који је излазио у Турској само на српском језику, јер су пре њега *Призрен* и *Косово*, као велајетски листови излазили на турском и српском језику. Први број *Цариградског ѿласника* изашао је на Светога Саву, 1895. године у Цариграду, где ће излазити до гашења, 10. октобра 1909. године” (Бован, 2006, стр. 7).

(коледарске, водичарске, ранилачке, лазаричке, на Цвети, велигданске, ђурђевске, спасовске); обичајне (сватовске, славске), верске; посленичке (жетварске, чобанске); љубавне; породичне и родољубиве, а значајан допринос у сакупљању народних умотворина са Косова и Метохије дао је и свештеник Дена Дебељковић (Бован, 1984).

Владан Недић у студији *О усменом ђеснишћу* наводи лирску народну песму „Мори Павке, Павке, Дојњоморавке” са Косова и Метохије да би ушао у тумачење поетике усменог песништва (Недић, 1976, стр. 3). Бавећи се нашим лирским наслеђем, аутор се фокусира на општа изражајна средства када су „неке формуле стигле (су) све до нас из паганских времена када су наши преци обожавали сунце” (Недић, 1976, стр. 6). Обожавање Сунца, као извора светлости, доминантна је карактеристика усмене лирике Срба који су га „као уосталом и други народи замишљали (представљали) сасвим конкретно, као ватрен предмет, у првом реду као ватрен котур, онако како је то замишљано још у реформираној религији Аменхотепа IV и у религијама индоевропских народа” (Чајкановић, 1994, стр. 322). Значајна карактеристика наше усмене лирике је њена старина, што се најбоље уочава у песмама које су дошле из постојбине Старих Словена, као што су коледарске које су примањем хришћанства християнизоване.

Народне лирске песме са Косова и Метохије остале су ван видокруга научноистраживачког рада. Оне су, према својим карактеристикама, како наводи Владимир Бован, „нераздвајни део српске народне поезије и народне поезије стваране на српскохрватском језику шире узето” (Бован, 1977, стр. 9). Иако су по својим мотивима и карактеристикама сличне песмама из других крајева где је живео српски народ, оне су, због посебних историјских прилика, стекле специфичне особине које се углавном односе на архаичне елементе подложне променама. Те промене у бићу једног етноса, како наводи Бојан Јовановић, зависе од „читавог низа фактора” (Јовановић, 1991, стр. 12). Промене у једном етносу најбоље је пратити преко знакова и сигнала (Лич, 1972, стр. 64) који су део сваког организованог језичког система. Ако пратимо народне лирске песме са Косова и Метохије, у кључу Цвијићевог тумачења варијетета српског народа (Цвијић, 1991, стр. 405–415) показали су се читаво богатство и специфичност ове етнопсихолошке заједнице. Реконструкцијом сложене обредно-обичајне праксе указао се читав хришћански слој о којем је говорио Иван Степановић Јастребов. Велики догађаји, попут Косовске битке из 1389. године, утицали су на обликовање усменог наслеђа, али су „најмање измена у садржини претрпеле обредне и обичајне народне песме, што се може закључити и из свежине коју су сачувале све до нашег времена” (Бован, 1977, стр. 12).

Лирске народне песме обилују богатством мотива а „као врсте највише старине сачувале су обредне, обичајне, верске и посленичке песме” (Бован, 1980а, стр. 8). Ако трагамо за старим слојевима у народној лирици овог

краја, неизбежно је поменути песме са мотивом космичке свадбе, у којима се спајају, како наводи Миодраг Павловић „два одвојена реда божанстава у једну целину: спајају се планетарна, паганска божанства с врховним, јединим Богом и свитом хришћанских светаца” (Павловић, 2000, стр. 8). У песмама са Косова и Метохије јасно се уочавају старији и млађи слој певања и то је њихова основна карактеристика. Палимсесност, као неодвојива категорија лирског наслеђа, најбоље је уочљива у обредним песмама, јер се архаичност ритуала постепено мењала заменом паганских симбола хришћанским, као што се показало у кругу песама о зидању града на облаку, где се град на облаку замењује црквом. Зидање града одвија се по свим правилима обредно-обичајне праксе, али је само у песмама из ових крајева наред града била „бела црква / и на цркву троја врата” (Дебељковић, 1984, стр. 47). Као и песме са других простора где су живели Срби и овај корпус карактеришу синкретичност и преношење поруке која подразумева вербални, предметни или акциони израз, који у себи увек садржи питање на који начин казивач обликује свет око себе (Раденковић, 2008, стр. 7–11). Лирика, као део ритуала који има обредни, али и магијски карактер, подлеже строго дефинисаном правилу јер се једино на тај начин успоставља хармонија у којој је доминантан однос човек–природа (Леви-Строс, 1978, стр. 71–72).

Присуство песме и игре у којима текст има конкретну функцију и представља одраз читавог колектива, у неким обредним песмама, као што су краљичке, изговара појединац (Крњевић, 1987). Архаичност се најбоље огледа у обредним, посебно коледарским песмама, а њихова синкретичност у плесу, тексту и мелодији, али и некој врсти карневализације која подразумева прерушавање и имитирање које се одвијало од Св. Игњатија до Божића. Бахтин је свет који учествује у карневалу видео као тело које чека контакт са универзумом управо преко функције обредних радњи (Bahtin, 1978, стр. 272). Бирање дедице био је посебан чин. О овом декору карневализације запис је оставио Дена Дебељковић: „Дедица је био вешт и окретан момак који се умео наћи у сваком послу, према сваком човеку и у свакој кући. Он се облачио у најлепше чуваће одело” (Дебељковић, 1907, стр. 309). Радња која има магијски карактер треба да обезбеди напредак у кући, дерићет у чељади, штали и пољу, а једна од карактеристика ове лирике је и радосно осећање живота. То је углавном карактеристика обредних песама, за разлику од других врста, попут породичних и љубавних, где налазимо и елeгију, као резултат друштвеноисторијских, породичних, социјалних и других односа. Радосно осећање живота, које је својство и обредне обичајне лирике, део је доживљаја света у усменом наслеђу словенског народа које је препознала Тереза Албертина Лујза фон Јакоб, која истиче да се Словени појављују као „распевана раса” (Кољевић, 1982, стр. 193). О радосном осећању живота писаће и Јан Колар у *Лейхойису Майице српске* 1838. године, упоредивши српске и словачке народне песме. Ова два словенска народа, пише Колар,

„безъ певаня живити не може” (Павловичъ, 1838, стр. 9). Овај став најбоље потврђује посленичка песма са Косова и Метохије у којој младић зове девојку на мобу, али наглашава: „Не те тражим да ми копаш, но те зовем да ми појеш” (Бован, 1980а, стр. 183).

У двома коледарским песмама, које је записао Иван Степанович Јастребов, појавиле су се русалије.⁴ У једној од њих пева се: „Накити се мала Стана / па искочи да се шета / да се шета по авлији / тури руке у џепове / те извади жути дукат / па дарова Русалије / куд да иду да ју фалу” (Јастребовъ, 1886, стр. 29). Владимир Бован појашњава да „ово не би могло да значи да песма има икакве везе са Русијом, нарочито када се тиче порекла” (Бован, 1977, стр. 28), указавши и на исто тврђење Александра Веселовског, руског научника (Веселовскій, 1886, стр. 402). Трагајући за специфичностима лирике са Косова и Метохије издвајамо песме из Сиринићке жупе, које је забележио Дена Дебељковић, у којима долази до мешања лазаричких и ранилачких песама: „Од Игњата до Божића излазиле су пре у Сиринићи девојке у поље ’на ранило’ у сваком селу и свакога јутра пред зору, па тако седеле до белог дана” (Дебељковић, 1907, стр. 316). У пољу су на одређеном месту ложили ватру „која даје и чува живот а може и да га уништи” (Тројановић, 1990, стр. 34) и певали песме, што говори о неговању култа ватре, као лустративног елемента који је доминантан у многим обредним песмама, посебно у онима у којима се преко овог симбола простор чисти од хтонских сила, да би се деловало на бујање природе. У овим песмама, посебно лазаричким, „изражавање добрих жеља за здравље, напредак домаћина и укућана чини главну тему” (Пешић и Милошевић-Ђорђевић, 1997, стр. 130). Велики број записа лазаричких песама представља веродостојан доказ о живој обредно-обичајној пракси која је преживела време и наставила свој живот и до данашњих дана. Лазарице су ишле од куће до куће и певале песме „за плодност, срећу и напредак намењене [...] момцима, девојкама, удовицама, чобанину, понекад и покојнику, затим појединим животињама (коњу,

⁴ „У време свечаности римских ружа Словени су призивали неко своје божанство, и те су обреде задржали и после примања хришћанства. Тако се назив светковине ружа, односно пролећа, розалије, русалије и русаље пренео на словенско празновање духова и спојило с хришћанским празновањем Духова (Тројице). Назив русаље је провинцијалан, стар, забележен у XIII веку за прославу Духова, која је почињала од зимског солстиција (Божића), или зимских задушница и трајала до обнове нове природе (Ускрса) па све до Духова. Тако се именом розалија обухватило неколико сукцесивних и синкретичних обреда с посебним улогама. И сада у нашем народу иду верске поворке коледара о новој години (око Божића), учесници ружичала (дружичала, код Руса роданице) о зимским задушницама, русалије код Македонаца о Ускрсу, краљице о Духовима. Обично се узима да су дубочке русаље и краљице (у обичају и код Хрвата) исти или сродни обичаји. Међутим они су само повезани или интерполирани. Назив русаље употребљава се и у јужној Далмацији. Тако се називају дубочке падалице, па се русалкама називају и неке виле” (Кулишић и др., 1970, стр. 267).

свињи, кокошки), винограду, воденици и сл.” (Кулишић и др., 1970, стр. 204). У њима је изражена жеља за берићетом и њихов синкретички карактер је у служби призивања родне године. Лазаричке песме су се очувале јер су под утицајем Цркве христијанизоване и везане за Лазареву суботу,⁵ и на тај начин, констатује Миодраг Васиљевић „пагански празник је привидно добио хришћански смисао али су већином његови текстови задржали у току векова пагански и мађијски култ” (Васиљевић, 1960, стр. 31). Занимљиво је што песме са Косова и Метохије, посебно лазаричке, прати велики број веровања и обредних радњи које имају древно значење и оне су веродостојни доказ њихове архаичности: „У Муштушту и Сувој Реци обичај је да сви тога дана устану рано изјутра и одмах поједу мало хлеба, да не би били гладни када чују лазаричку песму” (Лазаревић-Големовић, 1953, стр. 559). Овај обичај могао је имати магијско значење јер се сматрало да ће „магијска својства обредног хлеба прећи на све и свакога ко би га добио” (Јанићијевић, 2010, стр. 73). Сложеност обредних песама са Косова и Метохије указује на њихово древно порекло, а присуство паганских симбола, који су временом христијанизовани, на њихово прилагођавање приликом примања хришћанства, што је процес који се догодио у готово свим обредним песмама (божићним, лазаричким, тројичинданским, додолским, велигданским, спасовским...).

У овим песмама постоји слој који се односи на биље које је имало посебну функцију у обредно-обичајној пракси словенског народа. Налазимо га у готово свим обредним песмама и оно је имало значајну улогу у годишњем циклусу и у свим древним културама поистовећивало се са неким божанством које умире на јесен „ишчежава зими и поново оживљује у прољеће” (Frye, 1979, стр. 182). У лирским народним песмама уочавамо присуство дрвета, које у словенској култури представља осу или центар света (Шиндин, 1993, стр. 115–118), али у исто време доминацију светом преузима окићено дрво (Агапкина, 1996, стр. 10) које има магијску, заштитну моћ. У верским песмама дрво је „златом позлаћено” (Дебељковић, 1984, стр. 49) и има атрибуте плодности. Присуство окићеног дрвета је конкретизовано сликом птица, које су строго позициониране – на врху је обично соко, али је у овом песмама посебно наглашено присуство пчела које су „попале” (Дебељковић, 1984, стр. 48). Још један симболични моменат, посебно у сватовским песмама, значајан је у поимању обреда прелаза (Генеп, 2005), а то је тргање биља које на симболичан начин представља прелазак невесте из статуса девојке у статус удате жене, односно процес иницијације као „метафорично означавање предстојећих промена у животу жене” (Самарџија,

⁵ „Покретни празник, осам дана пред Ускрс, који је свагда у недељу, светкује се као Лазарева субота. Црква га празнује у спомен на праведног Лазара, пријатеља и следбеника Христовог, кога је Христ пред свој улазак у Јерусалим (в. Цвети) васкрсао из мртвих” (Недељковић, 1990, стр. 133).

2013, стр. 270). Ако је дрво конкретно, као дрво јоргована или вишње, онда је оно сигурно у функцији берићета, као што је случај у сватовским песмама. На пример, дрво јаворово (Чајкановић, 1994, стр. 100) говори младићу да бира девојку која је танка и висока, али и „која ј’ соја господскога” (Бован, 1980а, стр. 67) и ту је видљиво померање његовог значења, које представља осу света и има митски карактер, на нову функцију у сватовском обреду. Посебно значење у лирским народним песмама имаће и зимзелено дрвеће, које је углавном сеновито (Чајкановић, 1994), као и биље (Бандић, 1991), које је имало лустративну моћ, попут босиљка, који се, као јак апотропајон, појављује и у љубавним песмама са необичним значењем „крстат”, као у једној песми која је објављена у *Цариградском јласнику*: „У загорје невен до колена / у невење камен становити / у камење крстату босиљак / у босиљак јунак неожењен” (Бован, 2006, стр. 65). Поред босиљка значајно место има и ружа, која на неки начин „заузима граничне позиције према простору *ишћем и свом*” (Карановић, 2010, стр. 262). Опевана у митолошким, љубавним и сватовским песмама, имала је важну улогу у обреду прелаза и она је и у другим културама, не само словенској, представљала границу *овоја* и *оноја* света (Лић, 1983, стр. 115–117). Семантика биља представља значајну раван у фокусу истраживања дубљег значења које има митолошко, лустративно, обредно-обичајно, социолошко, друштвено, медицинско и друге облике функционалног деловања. Богатство флоре у лирским народним песмама са Косова и Метохије указује на њихову старину и неку врсту конзервираног традиционалног памћења које је одолело времену. Овде би свакако требало поменути и посебно значење божура, као цвета крви који је никао из крви косовских јунака, чије дубље значење води у време многобожачке религије где се појављује као божански цвет који је имао важну улогу у процесима иницијације (Питулић, 2005, стр. 297–305).

Посебна карактеристика ових песама је њихов религијски карактер, што представља нови изазов у тумачењу. Богатство мотива многобожачке и хришћанске религије указује на њихову архаичност, посебно у песмама о космичкој свадби, односно женидби Сунца и Месеца, као и у митолошкој песми о зидању града „ни на небу ни на земљу” (Стефановић Карацић, 1969, стр. 150) у којој долази до настањивања простора, односно до космизације која је за Мирчу Елијадеа понављање дела богова „које служи као модел” (Елијаде, 2003, стр. 84). У верским песмама митолошки слој је християнизован, па се уместо виле појављују хришћански симболи. Усред града, за разлику од лирских песама из других српских средина, појавиће се црква: „О пролето, бела вило / Бела вила град градила / На сред град бела црква / И на цркву троја врата” (Дебељковић, 1984, стр. 47). Религиозност у песмама са Косова и Метохије огледа се и у опису рођења и крштења Исуса Христа, Аврамовој жртви, присуству Св. Тројице, Богородице и светитеља (Св. Јован, Св. Димитрије, Св. Никола и др.), епифанији, али и нежности између

светитеља као у стиху „Заспала света Тројица / светому Петру на крило / буди га света Недеља” (Бован, 1980б, стр. 175). У овој песми, коју је записао Александар Вулић у Неродимљу, дошло је до „контаминације паганских и хришћанских појединости” (Бован, 1977, стр. 215), што иде у прилог тврдњи Владана Недића да је „главно обележје наше народне лирике паганско осећање живота” (Недић, 1976, стр. 46). Верске песме нису записиване као посебна врста „већ су их најчешће бележили у оквиру других врста или уопште нису означавали којој врсти припадају” (Бован, 1977, стр. 210).

Велики број варијаната указује на дуго путовање кроз време, а богатство мотива о разноликом породичном и друштвеном животу. Разматрање би се могло свести констатацијом Владана Недића, који је на естетској лествици усмене лирике посебно вредновао песме из јужне Србије (нарочито оне са Косова и Метохије) „која је дала Стевана Мокрањца и Борисава Станковића, област која је Стевана Сремца надахнула за Зону Замфирову” (Недић, 1969, стр. 20). Указао је на „естетска изненађења” на која наилазе истраживачи, а ново читање ове грађе захтева интердисциплинарни приступ, који би у неким новим истраживањима дао потпунију етнопсихолошку слику Срба са Косова и Метохије.

Литература

- Бандић, Д. (1991). *Народна религија Срба у 100 њојмова*. Београд: Нолит.
- Бован, В. (1977). *Српске народне њесме са Косова и Метохије*. Приштина: Јединство.
- Бован, В. (1980а). *Народна књижевност Срба на Косову. Лирске њесме*, књ. 1. Приштина: Јединство.
- Бован, В. (1980б). *Народна књижевност Срба на Косову. Лирске њесме*, књ. 2. Приштина: Јединство.
- Бован, В. (1984). *Српске народне умотворине са Косова и Метохије из рукописа Дене Дебељковића*. Приштина: Јединство.
- Бован, В. (1996). *Јасиредов у Призрену*. Призрен: ДД „Графика”.
- Бован, В. (прир.) (2006). *Српске народне умотворине са Косова и Метохије на стираницама Цариградској иласника*. Исток–Лепосавић: Хвосно – Дом културе „Свети Сава”.
- Васиљевић, М. (1950). *Јујословенски музички фолклор*, књ. I. Београд: Просвета.
- Васиљевић, М. (1960). *Народне мелодије лесковачкој краја*. Београд: Научно дело.
- Вуксан, Д. (1938). Једна збирчица лирских народних пјесама. *Прилози ироучавању народне њезије*, V (1–2), 244–252.
- Генеп, А. (2005). *Обреди ѡрелаза*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Дебељковић, Д. (n.d.). *Народне њесме са Косова* (рукопис). Етнографска збирка Архива САНУ, бр. 10.
- Дебељковић, Д. (1907). Обичаји српског народа на Косову Пољу. У: Обичаји народа српскога. *Српски етнографски зборник*, 7, 171–332. Београд: Српска краљевска академија.

- Дебељковић, Д. (1984). *Српске народне умотворине са Косова из рукописа Дене Дебељковића. Лирске и ејске народне њесме*, књ. 1 (прир. В. Бован). Приштина: Академија наука и уметности Косова.
- Ђорђевић, В. (1928). *Српске народне мелодије (Јужна Србија)*. Скопље: Скопско научно друштво.
- Ђорђевић, В. (1931). *Српске народне мелодије (једрајина Србија)*. Београд: Издавачка књижарница Геце Кона.
- Елијаде, М. (2003). *Светио и ѡрофано*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Јанићијевић, Ј. (2010). Векнасти идоли и обредни хлебови. У: Д. Жунић (прир.), *Традиционална ејскејска култура. Хлеб* (стр. 27–96). Ниш: Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Нишу.
- Јовановић, Б. (прир.). (1991). *Ејснојсихолојија данас*. Београд: Дом културе – Студентски град.
- Јанковић, Љ. и Јанковић, Д. (1929–1964). *Народне ијре*, књ. I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII. Београд: Просвета.
- Јуришић, Г. (1852). *Дечански јрвенац*. Нови Сад: Народна печатња дра Данила Медаковића.
- Карановић, З. (2010). *Небеска невестиа*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност.
- Кољевић, С. (ур.). (1982). *Ка ѡејици народној ѡсннићива*. Београд: Просвета.
- Крњевић, Х. (1987). *Различне женске ѡјесме, руковети народне лирике*. Београд: БИГЗ.
- Кулишић, Ш., Петровић, П. Ж. и Пантелић, Н. (1970). *Српски митолошки речник*. Београд: Нолит.
- Лазаревић-Големовић, Ј. (1953). Лазарице у Призренском Подгору. *Гласник Ејнојрафској инстичуија САНУ*, 2–3, 403–409.
- Леви-Строс, К. (1978). *Дивља мисао*. Београд: Нолит.
- Лич, Е. (1972). *Клод Леви Строс*. Београд: Новинско издавачко предузеће „Дуга”.
- Манојловић, К. (1933). Свадбени обичаји у Пећи. *Гласник Ејнојрафској музеја у Београду*, VIII, 39–51.
- Мокрањац, С. (1966). *Зайиси народних мелодија*. Београд: Научно дело.
- Недељковић, М. (1990). *Годишњи обичаји у Срба*. Београд: „Вук Караџић”.
- Недић, В. (1969). *Анјолојија народних лирских ѡесама*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Недић, В. (1976). *О усменом ѡсннићиву*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Нушић, Б. (1902). *Косово, ојис земље и народа*, књ. I. Нови Сад: Матица српска.
- Нушић, Б. (1903). *Косово, ојис земље и народа*, књ. II. Нови Сад: Матица српска.
- Павловић, М. (2000). *Ојледи о народној и сћарој српској ѡеозији*. Београд: Просвета.
- Пешић, Р. и Милошевић-Ђорђевић, Н. (1997). *Народна књижевност*. Београд: Требник.
- Питулић, В. (2005). Семантика божура у народним умотворинама са Косова и Метохије. *Књижевност и језик*, 52 (3–4), 297–305.
- Поповић, Ј. (n.d.). *Народни обичаји, умотворине и ијре са Косова* (рукопис). Нови Сад: Архив Матице српске, М. 7.538.

- Раденковић, Љ. (2008). Поглед на словенску фолклористику. У: Љ. Раденковић (ур.), *Словенски фолклор и фолклористика на размеђи два миленијума* (стр. 7–11). Београд: Српска академија наука и уметности – Балканолошки институт.
- Самарџија, С. (2013). Неке особине формула времена у лирској народној поезији. У: Л. Делић (ур.), *Време, вакај, земан. Асијектви времена у фолклору* (стр. 241–316). Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Стефановић Караџић, В. (1969). *Српске народне њјесме*, I. Београд: Просвета.
- Тројановић, С. (1990). *Вайра у обичајима и животиу српској народа*. Београд: Просвета.
- Цвијић, Ј. (1991). *Балканско полуострво*. Београд: САНУ – Завод за уџбенике и наставна средства – НИРО „Књижевне новине”.
- Чајкановић, В. (1994). *Речник српских народних веровања о биљкама*. Београд: Српска књижевна задруга – Београдски издавачко-графички завод – Просвета – Партенон М. А. М.
- Агапкина, Т. (1996). Символика деревьев в традиционной культуре славян: осина (опыт системного описания). *Кодови словенских култура*, 1, 7–22.
- Веселовскій, А. Н. (1886). Ястребовъ. Обычаи и пѣсни турецкихъ сербовъ (въ Призрѣнѣ, Ипекѣ, Моравѣ и Дибрѣ). *Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія*, X, 392–406.
- Никольскій, Д. (1886). Обычаи и пѣсни турецкихъ сербовъ. *Извѣстия славянскаго благотворительнаго общества*, 9, 436–443.
- Павловичъ, Ѳ. (ур.) (1838). *Сербские лѣтописи за год. 1838*. Пешта: Писмены Юс. Баймела.
- Пыпин, А. (1886). Обычаи и пѣсни турецкихъ Сербовъ. *Вѣстник Европы*, 21(8), 895–897.
- Ровинскій, П. (1886). И. С. Ястребовъ. Обычаи и пѣсни турецкихъ сербовъ (въ Призрѣнѣ, Ипекѣ, Моравѣ и Дибрѣ). *Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія*, XI, 382–405.
- Шиндин, С. (1993). Пространственная организация русского заговорного универсума: образ центра мира. В: Т. М. Николаева (отв. ред.), *Исследования в области балто-славянской духовной культуры* (с. 108–127). Москва: Заговор.
- Ястребовъ, И. С. (1886). Обычаи и пѣсни турецкихъ сербовъ (въ Призрѣнѣ, Ипекѣ, Моравѣ и Дибрѣ). С. Петербургъ: Типографія В. С. Балашева.
- Ястребовъ, И. С. (1889). Обычаи и пѣсни турецкихъ сербовъ, второе изданіе, дополненное ихъ прозою. С. Петербургъ: Типографія В. С. Балашева.
- Bahtin, M. (1978). *Stvaralaštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjega veka i renesanse*. Beograd: Nolit.
- Frye, N. (1979). *Anatomija kritike*. Zagreb: Naprijed.
- Lič, E. (1983). *Kultura i komunikacija*. Beograd: Prosveta.

Valentina D. PITULIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica
 Faculty of Philosophy
 Department of Serbian Literature and Language
 Kosovska Mitrovica (Serbia)

Lyric Folk Poetry of the Serbs from Kosovo and Metohija: An Overview

Summary

This paper provides a general overview of the lyric folk poems of the Serbs from Kosovo and Metohija, an integral part of the broader lyric folk tradition that constitutes the poetic heritage of the Serbian people. Shaped by the specific socio-historical circumstances in which it developed, this poetry is characterized by a remarkable richness of motifs alongside a pronounced archaic quality, both of which point to its ancient origins. Despite numerous historical influences, this extensive corpus of lyric poetry has preserved its distinctiveness through the continued use of established stylistic formulas—formulas that most faithfully reflect the spiritual and communal life of the community in which it originated.

An analysis of these poems reveals that one of their most distinctive features is their layered composition, manifested in the complex interweaving of pagan and Christian symbolic elements. The diversity of motifs invites deeper exploration of the meanings embedded in the archetypal layers of collective consciousness, particularly as expressed in ritual, religious, amatory, and domestic verse. Recurring motifs—the cosmic wedding, the city built upon a cloud, the symbolic significance of plants, the cult of the earth, and various aspects of ritual and customary practice—suggest that a comprehensive interpretation of the lyric tradition of this region requires an interdisciplinary approach that extends beyond the scope of the present study.

The overview presented here serves both as a synthesis of existing scholarship and as a point of departure for future research, particularly concerning the interaction between pagan and Christian symbolic systems and the recurring motifs of the sun, the city built upon a cloud, fire, water, and earth. The study affirms that the distinctive lyric voice of the Serbs from Kosovo and Metohija constitutes a poetic achievement of exceptional cultural significance and continues to offer a productive field for further scholarly investigation.

Keywords: Kosovo and Metohija; folklore; lyric poetry; paganism; Christianity; the sun; ritual; symbolism; archetype.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).